

Мерки за подобряване на предлагането и увеличаване на конкуренцията могат да укротят инфлацията

Статия за списание Икономика изготвена в средата на Април 2023 г. от Кристофор Павлов, Главен икономист на УниКредит Булбанк. Съкратен вариант на тази статия може да бъде достъпен [ТУК](#)

Дебата за причините за инфлацията продължава. Точното идентифициране на причините е важно, защото ако те не се разпознаят правилно, може да се сбърка с мерките за укротяване на инфлацията. Според мен, инфлацията най-вече се дължи на намаленото предлагане, докато нарастването на търсенето има второстепенна роля. Спадът в предлагането, от своя страна, се обяснява с проблемите в работата на веригите на доставки, предизвикани от пандемията от корона вирус и войната в Украйна. Тъй като причините са свързани най-вече с предлагането, решенията за намаляване на инфлацията трябва да се търсят в същата посока – мерки, свързани с предлагането.

Напоследък се чуват гласове, че новото правителство трябва да поеме курс към рязко затягане на фискалната политика, чрез повсеместно ограничаване на разходите. Ограничаването на бюджетните разходи обаче няма да доведе до по-голямо предлагане на храни или торове, нито ще диверсифицира източниците и маршрутите на доставки на газ и суров петрол, и следователно ще има съмнителен ефект върху инфлацията. Вместо това, повсеместното ограничаване на бюджетните разходи ще нанесат ненужна допълнителна болка на домакинствата. При това, като се има предвид, че България е страната с най-слабата система за социална защита в ЕС, болката ще бъде най-силна за бедните и маргинализирани групи от населението. Това е проблем, защото високата инфлация редуцира покупателната способност на доходите асиметрично, като негативния ефект е най-голям за домакинствата с най-ниски доходи. Последиците от такъв избор на политика е лесно да се предвидят. Неравенствата, които вече са достигнали много смущаващи пропорции, допълнително ще се изострят, а заплахите пред социалния мир ще се увеличат.

Вместо това, прецизно насочени фискални политики и други фино настроени структурни мерки ще имат по-добър шанс да укротят инфлацията.

На първо място, правителството трябва да настоява за общи покупки на ЕС на суров петрол и природен газ. Това може да помогне, защото докато всички страни по света консумират газ и суров петрол, добива и производството на тези важни за съвременната икономика суровини е много силно концентриран. Допълнително, потребителите са в неизгодна позиция поради наличието на картели, какъвто е ОПЕК. Последиците от това са, че страните потребители често имат срещу себе си производители, които разполагат с почти неограничена власт да контролират цените на продуктите, които продават. Един начин да се противодейства на това е

потребителите също да се обединят, за да увеличат пазарната сила, с която разполагат.

В някои страни, като Франция, държавата постигна споразумение с големите търговски вериги да предлагат определени стоки с по-ниски надценки, с цел да се защитят потребителите с ниски доходи. В същото време търговските вериги са свободни да прилагат по-високи надбавки за други стоки, например, такива които се потребяват от домакинства с по-дълбоки джобове. Нещо подобно направиха и в САЩ, където администрацията постигна споразумение с производителите на лекарства за ограничаване увеличението на цените на някои медикаменти. И тук, по подобие на Франция, производителите могат да увеличат с повече цените на други продукти, като така са свободни да покриват разходите си и да продължат да печелят.

Същото опита и българското временно правителство с предложението за „Закон за таван на надценката на 17 основни вида храни“. От лагера на пазарните фундаменталист побързаха да обявят инициативата за „непазарна“ и „напомняща времето на социализма“. Според мен, мярката е добра и ще доведе до желаните резултати, ако се гласува от парламента и се приложи от следващото редовно правителство. Важно ще бъде, обаче таванът на надценките да се прилага върху ограничен брой продукти, за да може да се администрира без прекалено голямо нарастване на разходите, както за бизнеса така и за публичния сектор.

Друга инициатива на временното правителство – тази за платформата за следене на цените на хранителните продукти, също беше критикувана като „недообмислена“ и „натоварваща бизнеса с нови задължения“, докато в същото време се изказаха съмнения, че може да способства за намаляване на спекулата. Според мен, и тази мярка на временното правителство е добра и ще помогне за намаляване на спекулата, ако се приложи. Тя разчита на това, че понякога е достатъчно само да осветлиш един проблем, за да го решиш. За някои търговци ще бъде важно да не попадат в списъци, определящи ги като прибягващи до нелоялни търговски практики и те ще коригират поведението си. За други търговци това ще е без голямо значение и те ще продължат да работят по старому. Да се прогнозира днес ефекта от тази мярка е близко до невъзможно, така както, вероятно ще бъде много трудно да се измери този ефект и постфактум. Това не трябва да ни обезкуражава, според мен, тъй като мярката изглежда не е свързана с големи разходи, а потенциалните ползи, особено когато се комбинират с действието на други мерки, може би ще си струват.

Доколкото недостигът на работна сила предизвиква инфлация, тъй като води до увеличаване на цената на труда, то отговорът от гледна точка на провежданата политика следва да бъде увеличено предлагане на грижи за децата, за да може повече майки да се върнат към заетост по-бързо, както и разбира се политики в подкрепа на имиграцията и мерки за подобряване на заплатите и условията на труд, за да стане страната по-привлекателна за имигрантите. По-високите минимални работни заплати също биха помогнали, защото ще увеличат стимулите за участие в пазара на труда, и ще редуцират стимулите на работната сила с минимални умения да емигрира в други страни от ЕС, където покупателната сила на минималните заплати е по-висока от тази в България. Законодателство, което да направи

работните места по-атрактивни, особено за жените и пенсионерите, които искат да работят, също може да е от полза.

В случаите на увеличаване на цените поради прекомерна ценова власт, трябва да се мисли за по-добро прилагане на антимонополното законодателство. Бързите темпове на увеличаване на brutния опериращ излишък в някои сектори на икономиката сочат, че увеличената концентрация, може да е сред факторите допринасящи за увеличаването на инфлацията в някои продуктови пазари.

Според мен, намалената ставка на ДДС за определени стоки, не е добре работеща мярка, защото ползите от нея рядко отиват при потребителите. Доколкото някакви промени в данъците могат да се използват за намаляване на негативните ефекти от инфлацията, струва си да се помисли за премахване на пропорционалното облагане на доходите на домакинствата и преход към прогресивна скала на облагане. Това има смисъл по много причини, но в контекста на високата инфлация, може също да бъде полезно, тъй като ще способства за смекчаване на асиметричния ефект на инфлацията върху покупателната способност на доходите, където негативните ефекти са най-големи за домакинствата с най-ниски доходи. За да не се пречи на усилията за ограничаване на бюджетния дефицит до около 3% от БВП, това може да се направи по начин неутрален за бюджетните приходи, като спада на приходи от намаленото облагане на ниско-доходните групи се компенсира с увеличени приходи от облагането на домакинствата със средни и високи доходи.

Дизайнът на схемата за подпомагане на потребителите на електрическа енергия трябва да се промени. Изливането на значителни за мащабите на българското стопанство трансфери от публичния сектор към бизнеса с надеждата, че последният ще се въздържа да увеличава потребителските цени не работи. Нужно е да се ограничи размера на помощта, като тя се насочи най-вече към домакинствата, при това към тези от тях, които имат най-голяма нужда. Подкрепа за потребителите на електрическа енергия от бизнеса трябва да се предоставя по много рестриктивен ред и само, ако се докаже, че въпросната фирма има опасност да загуби достъп до важни външни пазари, на които се конкурира с чужди компании, които получават значителна помощ от собствените си правителства. Освен това, в рамките на ЕС трябва да се работи заедно с другите страни членки, въпросната държавна помощ да е добре премерена, за да не подкопава конкуренцията между пазарните играчи.

Прогнозите за инфлацията продължават да се характеризират с голяма несигурност, тъй като никой няма отговор на въпроса кога войната в Украйна ще свърши и работата на веригите за доставки ще се нормализира, или самите вериги ще бъдат изградени по нов начин, поради нарастващото геополитическо противопоставяне. Това означава, че правителството трябва да удължи срока на добре работещите мерки, докато в същото време прекрати действието на други, които не са оправдали очакванията. Най-важното обаче ще бъде успоредно с увеличаване на нашето знание и разбиране на причините за високата инфлация да продължим с въвеждането на нови мерки, включително и структурни, които имат потенциал да успокоят ценовия натиск до по-приемливи нива.

ДИСКЛЕЙМЪР

Настоящият документ е изготвен на базата на обществено достъпна информация от източници, които се считат за надеждни, но за пълнотата или точността на тази информация не носим отговорност. Всички оценки и мнения, включени в този документ представляват независима преценка на екип "Икономически проучвания" към момента на неговото публикуване. Ние си запазваме правото да променим изразеното в документа мнение по всяко време, без предварително уведомление, както и да не актуализираме тази информация или да я оттеглим, без предварително уведомление.

Този документ е изготвен само с информационна цел, не е предназначен и (i) не съставлява, както и не е част от предложение или покана за продажба, отправяне на предложение за закупуване или записване на финансови инструменти (ii) не представлява съвет за отправяне на предложение за закупуване или записване на финансови инструменти, или какъвто и да е съвет за вземане на инвестиционно решение. (iii) за реклама. Инвестиционните възможности, дискутирани в този доклад могат да се окажат неподходящи за някои инвеститори в зависимост от техните специфични инвестиционни цели и времеви хоризонт или в контекста на тяхното цялостно финансово състояние. Дискутираните инвестиции могат да се колебаят в цената или стойността. Инвеститорите могат да получат по – малко отколкото са инвестирали. Промените в обменните курсове могат да окажат неблагоприятен ефект върху стойността на инвестициите. Освен това, минало изпълнение не е непременно показател за бъдещи резултати. В частност, рисковете, свързани с инвестиции във финансови инструменти в процес на обсъждане, не са обяснени в тяхната цялост.

Съдържащата се в този документ информация се отнася за момента, към който е предоставена, и не може да замести получаването на индивидуален инвестиционен съвет. Инвеститорите трябва да вземат свое собствено решение относно това дали инвестициите, които се реферират в документа са подходящи, с оглед на съответните рискове, своята инвестиционна стратегия и своя правен, данъчен и финансов статус.

Тъй като настоящия документ не представлява пряка или косвена инвестиционна препоръка или инвестиционен съвет, нито целия документ, нито част от него може да се счита за основа или мотив или обосновка за сключване на договор или поемане на какъвто и да е ангажимент. Инвеститорите се призовават да се свържат със своя банков инвестиционен консултант за индивидуални обяснения и съвет.

УниКредит Булбанк и/или неговите директори, мениджъри и служители не носят каквато и да е отговорност към получателите на този документ и/или към трети лица за каквито и да е загуби, произхождащи от ползването на настоящия документ или неговото съдържание.

Този документ не е предназначен за конкретни частни инвеститори, и информацията, съдържаща се в него, не може да бъде разкривана, разпространявана, възпроизвеждана или публикувана по каквато и да е причина без предварителното съгласие на УниКредит Булбанк.